

Begivenhederne omkring Hamlets Grav *som de tog sig ud for de lokale beboere*

AF **MARIE LEVINSEN** – *Fra Sønderhald Egnssarkivs Årsskrift 1986:*

Ku' u løs, hwa dæ sto po stienen? (Kunne du læse, hvad der stod på stenen?). Ovenstående er min hilsen til de mange, der hver sommer kommer gennem vor lille by for at se Hamlet-stenen. Der er mange udlændinge imellem, og alle hilser og vinker. Der er mange, der bliver glædeligt overraskede, når jeg går ud til busserne og giver dem et eksemplar af turistavisen for Sønderhald, eller den fra Rougsø. Chauffører eller rejseledere siger, de kommer til Danmark igen, eller *Auf Wiedersehen*.

Det er dog ikke altid, turisterne har tid til at se sig om, når de har læst, hvad der står på stenen; men det er et sjældent og kønt landskab, der er her omkring.

Tidligere, da der blev lavet tørv, og de mange stakke stod i lige rækker, mens vejen snor sig til Krogsager, og de store træer stod ude ved det, vi kalder Kongslund, var der mere afveksling i landskabet. Området ude ved Kongslund blev for år tilbage undersøgt af nogle studenter, som fandt stolpehuller med brandrester; en stor sten derude ligger på sin plads og venter på, at museet får tid til at undersøge, hvad der skjuler sig under den, om det er en vikinge- eller oldtidsgrav. Der var også mange elletræer derude, de er borte nu; men ser man over mod Ebeltoftvejen, er der mange levende hegn og et meget varieret landskab.

Øst for byen var der to store damme med store pil og masser af gule ris. De er nu drænet væk til Oksenbækken, der danner skel mellem Virring og Hørning sogne. Mod nord, op mod pilediget, har der været mange småhøje med store sten, som min mand, Søren, sprængte, eller skød som vi sagde dengang. Stenene blev solgt eller givet væk, en stor dyngede der lå ved vejen blev bare væk, andre blev kørt i en mergelgrav deroppe. Der er også spor af et teglværk.

Over mod Svejdal ser man en varieret trævækst på skrænterne. I sandgravene er der fundet kar og krukker, som er på Nationalmuseet. Syd for stenen er der mange væld, som bliver kaldt Oksenhoved. Vejen forbi stenen er, som den altid har været, et hjulspor i jord, byens forbindelse til mose og eng.

Jeg har gemt mange gamle ting, deriblandt aviser. I en fra 1924 kan man læse dette citat fra en indberetning fra pastor Niels Bertelsen Brunov, præst i Virring 1724-47, til amtmand Gersdorff:

Udi Virring sogn findes en lille by kaldet Ammelhede. hvor Kong Amled menes at være slagen og på en mark ligger begravet. På en liden høj vare nogle stene oprejste, som bønderne nu har taget bort og sat i deres diger. Samme kaldte de Kongsstenene.

Citatet bringes af Anker Kirkeby, redaktør ved Politiken, som senere kom til Ammelhede mange gange. I en kronik 12-10-1924 skriver han blandt andet: Da han kom til byen, gik han ind hos Anker Nielsen, hvor han mødte Kristine, Anker Nielsen's 77-årige mor, som han spurgte, hvor Hamlet lå begravet. Hun svarede uden betænkning: *Han legges da op i nåbowens rovvern.* Dette er tydeligt bevis på, at der er fortalt om Hamlet fra slægt til slægt.

Nåbovven var Niels Munk, der ejede gården før os, i den rid kaldet Damgård. Da Anker Kirkeby kommer derover, er konen Ane i haven. På spørgsmålet om at træffe Niels Munk svarer Ane: »Jovda, vo Fåer æ øwe i rovveren«. Datteren Alma, der er i bryggerset, binder i hast et tørklæde om sit viltre hår for at følge med derover. Kirkeby beskriver Niels Munk således: *Gårdejer Munk er en sindig og lun jyde, hvor han planter sine ben, står han fast. Da vi har hilst goddag, planter han begge hænder i lommerne, og der bliver de den time, vi er hans gæster.* Anker Kirkeby var her mange gange og talte gerne med hvem han mødte. Hos Alma fik han altid et glas vin.

Mine forældre havde begge hørt om Hamlet-sagnet i deres skoletid, henholdsvis i Fløjstrup og Hørning, og min bedstefar Anders Tækker Levinsen fortalte godt og gerne.

Den store sten, der siden 1933 har stået på stedet, vejer 10 tons. Den blev kørt hertil på blokvogn. Der var mange, både børn og voksne, mødt op, da den ankom. Allerede ved landevejen stod de første, og da man nærmede sig Kongshøjen, hvor den skulle stå, var der et helt følge. Selve højen var dannet ved at køre ekstra jord på med håndkraft. Erik Sørensen hjalp til med et spand heste og to vogne for 15 kr. pr. dag; beplantning og anlæg stod stadsgartner Frølich for. Der blev plantet lyng fra bakkerne, som desværre ikke har holdt, men alt blev færdig til indvielsen. Det var højtideligt og festligt at være på besøg i Ammelhede på indvielsesdagen. Jeg tog 13 billeder med mit ny erhvervede kasseapparat, og det var flere, end min mor syntes om.

I 1936 købte min mand Søren Jensen og jeg gården af Niels Munks enke. Der blev mere snak om graven og dens omgivelser. I årenes løb er der fundet mange ting og sager. Allerede i Politiken i 1921 skriver fru Helga Aarestrup - hvis far var lærer i Virring 1880-90 og ejede gården her nogle år - blandt meget andet, at ved pløjning af marken blev hendes fars oldsagssamling udvidet med bådespyd og knivformede sten. I den tid Aarestrup ejede gården, kaldtes den Ammelhedegård; siden blev den kaldt Damgård, men nu bruges igen det gamle navn.

En karl på gården, som vist var fra Sverige, pløjede engang to guldringe op, som han beholdt. Senere rejste han til Amerika, og væk er ringene. Boline og Mads Andersen, som boede her og blev meget gamle, kunne fortælle om to runde kugler, der var fundet derude, men også de er borte; de var nu vist fra 1864. I de senere år er der intet fundet på marken. Måske gemmer der sig noget spændende ved Kongslund og ude på brinkerne. Søren og jeg havde gården i 10 år og købte så gården på den anden side af vejen af lærer Ægidius, og Peter og Marie Graabæk fik Ammelhedegård.

I 1950 blev der foretaget en udgravning ledet af mag. Th. Ramskov. Det kunne kun konstateres, som så mange andre steder, at der havde været gravrøvere. På Anker Kirkebys foranledning blev stenene kaldet Kongsstenene i Almas havedige anbragt derude. Hun ville dog ikke forære dem væk, men forlangte og fik 45 kr. for dem, og så skulle man sætte andre sten i diget til erstatning for dem. Dem fik man dog gratis hos Peter Graabæk. Ved arbejdet med de store sten var mag. Ramskov så uheldig at få en hånd i klemme, så han besvimed. Jeg løb hjem efter en overkop med snaps, og mændene hjalp ham ind på Almas sofa, hvor han kom til sig selv igen. Alma tog hændelsen som et dårligt varsel og sagde: *I sku illiewalle ha læt stienen sto!*

Af en kronik i Politiken af Anker Kirkeby i 1950 fremgår, at Niels Ryom Jensen. Som tjente på Ammelhedegård, havde gravet i højen, hvor han bl.a. havde fundet lerkar med aske og brændte ben, en halsring af bronze, et bronzespænde, en bronzekniv, en skjoldbule af jern, et rustent jernsværd med håndtag og spor af skede (måske af træ) samt flere ravperler. Fundene synes at stamme fra forskellige perioder, men nogle af dem kan hidrøre fra vikingetiden.

Peder Nielsen Gimming tjente dengang som karl i Ammelhede, han har set fundene. De er nu på museet i Randers.

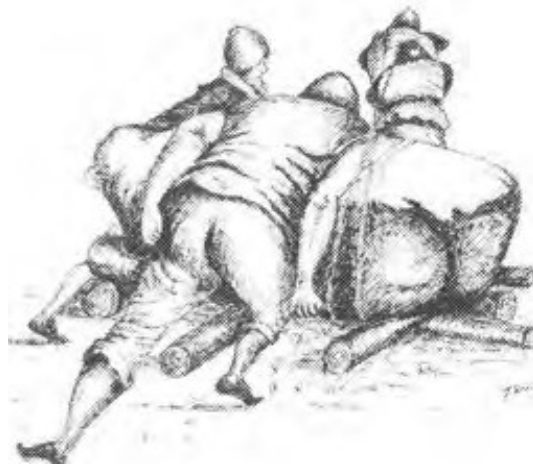
Niels Munk ville intet have for jorden, hvorpå stenen står, men Randers Turistforening overrakte familien Munk et flot sølvbæger med mønter i, hvor mange ville Alma ikke fortælle; det blev efter Almas død givet til museet i Randers.

I 1933 blev der anlagt en bred gang omkring stenen. Den skuffede og rev Mads Andersen i mange år for 20 kr. om året. Siden passede Sanna Sørensen det for 50 kr. årligt, indtil kommunen overtog pasningen. Nu er der ingen lyng ved Hamlets grav, kun noget forpjusket græs og vilde blomster.

For nogle år siden blev der opstillet en kasse med glas over og papir og blyant, hvorpå man bad turister skrive navn og adresse. Det var der mange, der gjorde; det er interessant at læse. To tyske turister skrev, at de ikke kunne læse, hvad der står på stenen. Jeg fik det oversat til tysk og sendte det til dem. Der gik nogle år, før bogstaverne blev malet sorte, så nu er det lettere at læse.

Mange steder i Jylland har hævdet, at her er Hamlets grav. Men Anker Kirkeby og flere andre har undersøgt det og hævder bestemt, at den er i Ammelhede.

Marie Levinsen

Det tog sig helt forskelligt ud, da der med et årtusind imellem kom sten på Hamlets grav.

